

könyv
könyvtár
könyvtáros

1999
június

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

8. évfolyam 6. szám

1999. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

A nem nyilvános könyvtárak és a könyvtári törvény (Beszámoló egy szakmai tanácskozásról) 3

Pálvölgyi Mihály: Az információmenedzsment Phare projekt (1996–98) és tanulságai 10

Műhelykérdések

Ungváry Rudolf: Osztályozási rendszerek a világhálón 28

Konferenciák

Fejős László: A Networkshop '99 számítástechnikai konferencia 36

Nagy Attila: Olvasásfejlesztés iskolában és könyvtárban 53

Könyv

Lipták Pál egyszemélyes múzeumáról 58

Lapunk e számában Lipták Pál festményeiből válogattunk.

From the contents

Libraries not open to the public and the library law (Report on a conference) (3);

Mihály Pálvölgyi: About the experiences of the PHARE program of information management (10);

Rudolf Ungvári: Classification schemes on the Web (28)

Cikkeink szerzői

Fejős László, az OSZK–KMK munkatársa; *Nagy Attila*, az OSZK–KMK osztályvezetője; *Pálvölgyi Mihály*, a BDTF tanszékvezető tanára; *Ungváry Rudolf*, az OSZK munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 99.106

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 3000 forint. Egy szám ára 250 forint

HU-ISSN 1216-6804

A nem nyilvános könyvtárak és a könyvtári törvény

A fenti címen rendezte meg az MKE idei tavaszi konferenciáját május hatodikán, az ELTE Tanárképző Főiskola Markó utcai épületében. A konferenciát az MKE alelnöke vezette. Bár a rendezvény címét sokan vitatták mind az előadók, mind a hozzászólók részéről, még hozzá több szempontból is, e sorok írója azt kifejezetten jónak és a tárgyra leginkább rámutatónak érezte. Mert miről is volt/van szó? A könyvtári törvény, mint címe is mutatja (törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről) nem „könyvtári törvény”, de és amennyiben mégis az (egyik főrésze a könyvtárról intézkedik), úgy nem általában szól a könyvtárakról, hanem „csak” a nyilvános könyvtári ellátásról beszél. És épp ez a punctum saliens (vagy ahogy újabban ezt a közkeletű szólást magyarítani szokás, az „ugrópont”). Anélkül hogy elébe kívánnánk vágni a konferencia ismertetésének, szólunk kell az azt megelőző, sőt az azt létrehívó várakozásokról, enyhén ködös, ám annál nagyobb érzelmi-indulati telítettségű elképzelésekről. A törvény – vélik igen sokan – a nyilvános könyvtárakról szól, pontosabban *csak* róluk. Kihagyta, lekezelte, hosszú távon ellehetetlenítette a nem nyilvános könyvtárakat. Ez utóbbiak mostohagyerekek, és ez a mostohaságuk immáron kodifikáltatott, eleve meglévő hátrányos (ők így érzik) helyzetük meg- és kimerevített, a törvény ellenükre jár. Ez így nem maradhat, ez ellen fel kell emelni a hangot, szólni, sőt kiáltani kell. A konferenciát szervezők jól érzékelték ezt a hangulatot, és, nem lévén hívei az egymás közti morgolóadásoknak, vádaskodásoknak, a nem nyilvános peturbánoskodásnak, teret, fórumot biztosítottak a kérdések civilizált, szakszerű, „európai” megvitatásának, a nézetek szabad cseréjének, a konszenzuseresés praktikus és illendő módozatainak. Ezért és így jött létre a konferencia, valószínűleg az egyik legfontosabb, konferenciákban éppen nem szegény könyvtári közéletünkben. Mintaszerűen alakította ki programját is a szervező alelnök, *Balogh Mihály*. A törvényért leginkább felelős *dr. Skaliczki Judit* volt a főelőadó (mindenki tudja, hogy egy törvény sem köthető egyetlen ember nevéhez, mégis szinte minden törvény nevesítve van, ha nem is jogszabályszerűen, de a kollektív tudatban és a történettudományban is, ez a törvény – mármint a könyvtári része – pedig egyértelműen *dr. Skaliczki* nevéhez kötődött, a könyvtárosi tudatokból immár kitörölhetetlenül, bármennyireszabódik-tiltakozik is *dr. Skaliczki*, és bármennyi igazsága is van, amikor szakmai konszenzusról szól, munkatársait említi nyomatékosan. Az ő nagyreferátumát a nem nyilvános könyvtárak legfőbb képviselőinek-csoportjainak (régebben azt mondhattuk volna: hálózatainak) vezérképviselői korreferálták, majd ennek az elvben teljes anyagnak a birtokában bontakozott ki a vita. Az elgondolás mintaszerű volt, a tárgynak a leginkább megfelelő, egy kicsiny baki mégis csúszott belé. A korreferátumok készítői nem ismerték

Skaliczki dr. előadásának szövegét, így valójában nem korreferáltak, hanem azt olvasták fel, amit odahazai (nem nyilvános könyvtári) környezetükben, hogy ne mondjuk, magányukban megfogalmaztak. Ez persze nem lett volna túl nagy baj, de – nem tudván anticipálni Skaliczki dr. mondandóit – a korreferátumok igen sokszor nyitott kapukat döngettek, azt támadták, aminek semmisségéről Skaliczki dr. hitelesen szóllott már, azt kérdezték, amire volt válasz stb. (Persze igen nehéz egy kész előadást az utolsó pillanatban átalakítani. Gyakorlatilag lehetetlen.) De volt haszna is ennek a „mellébeszélésnek”, pszeudokorreferálásnak, hisz az „jött ki” az előadóból, aminek ki kellett jönnie, legfőbb bajaikról szóltak, nem kellett nézeteiket röptiben módosítaniuk, kivásalniuk.

Skaliczki dr. természetesen tudatában volt annak, hogy milyen konferencián kell főelőadást tartania. Nem stilizált, előadása nem védekező, hanem nagyonis tárgyyszerű és józan volt. Epikus merítésű, szép, objektív, tárgyyszerű előadás volt, amely nem vitte el a témát az absztrakciók világába, de nem is hagyta a minden napok kicsinyes kontroverzáiának saráiban vergődni. Elsőként ezt az előadást rekapitulálnánk, persze mintegy csak dióhéjban.

Az előadó mindenekelőtt örömeinek adott hangot. Azt vázolta, hogy a gondokat, problémákat, aggályokat (stb.) mindenkor meg kell beszélni. Csak a kommunikáció teheti láthatóvá, mi is „forog a szőnyegen”. E kommunikáció alapszabálya pedig az lehetne az ő javaslata szerint, hogy a szembenálló felek tételizzék fel a másikkal, hogy nem kicsinyes indokok-szándékok motiválják. Tételizzük fel a jóakaratot róla, és – legalábbis így induljunk bele a szembesítésbe. E módszertani megfontolás után mondotta el Skaliczki dr., hogy a címet elhibáztottak tartja. A törvényről ugyan lehet beszélni, de az kész, elfogadtatott, érvényes. A követő jogszabályok is hozzá fognak – kényszerűen, kötelezően – illeszkedni. Itt és most arról érdemes beszélni, hol és milyen helye van a nem nyilvános könyvtáraknak a könyvtári rendszerben. Mert e rendszerben van a helyük, sőt igen jelentős, és tévedés azt vélni, hogy a törvény kizárta a nem nyilvános könyvtárakat. Előbb azonban arról érdemes szólni, hogy mit sugall a törvény szelleme, mi volt a törvényalkotók szándéka. Ez pedig, és ez alapvető, az, hogy *ma a könyvtári rendszer egy a tényleges érdekeken nyugvó egységes rendszer, méghozzá olyan, amely az együttműködésen alapul*. Ennek a bázisnak, ennek a talapzatnak a létrejöttét, szükségszerűségét vázolta azután az előadó, kitűnő és lényeglátó történeti analízis segítségével. Szólt arról, hogy a nyolcvanas években a szaksajtó is, a könyvtárosi köztudalom is zengett (és szinte másról sem zengett) az együttműködésről, a kooperációs körökről, a közös érdekekről stb. A könyvtári tvr. is ettől volt hangos, ám mindennek semmi, de az égvilágon semmi alapja nem volt. Nem volt együttműködés, nem működtek a kooperációs körök, az egész felhőkakukkárnak bizonyult, nem valósult meg belőle semmi. A tvr. szabályozta kodifikálta az együttműködést, de együttműködés nem volt, nem is lehetett. Nos, mondta Skaliczki Judit, nyilvánvaló, hogy nem az együttműködés szlogenjére, hanem tényleges együttműködésre van szükség. Ez pedig csak érdeken alapulhat. Szólt arról is, hogy milyen kaotikus helyzet jellemezte a kilencvenes évek legelejét. A könyvtárügy abszolút bizonytalanságban leledzett. Ez a bizonytalanság persze kvadrált az ország bizonytalanságával, annak része, alrendszere, mintegy albizonytalansága, alkaotikussága volt. Voltak törvények, jogszabályok, amelyekről

igen sokan úgy vélték, régóta nem érvényesek, holott hatályban voltak. Persze senki sem tartotta be őket, megszűnt, szünetelt a jogszabályok tisztelete, az ilyes-
mik legfeljebb a kiskapuk keresésére, ürügyként szolgáltak. Hogy mindez nem a jogállamiság felé mutatott, nyilvánvaló. Valamint az is, hogy kényszerűen egyre
nőtt a szakadék a „papírforma” és a valós helyzet közt. Az elbizonytalanodásra
mi sem jellemzőbb, mint hogy egy ilyen mondat – a demokratikus társadalom
alapintézménye a könyvtár – el sem hangozhatott volna. A könyvtáraknak nem
csekély de abszolút semmi érdekérvényesítő szerepe, lehetősége nem volt. (Kit
is érdekelt volna az információhoz jutás elvi fontossága, amikor a mindennapi
életért kellett küzdeni.) A könyvtárak társadalmi szerepe minimális volt, és –
természetesen elbizonytalanodott, szinte semmissé vált jövője, jövőképe is. Az
OCLC 1989-es New-York-i konferenciáján a fő kérdésre: lesz-e még a jövőben
könyvtár?, lesz-e még ilyen intézményre a jövőben szükség? – igen sokan vála-
szoltak egyértelmű és határozott *nem*-mel. És minálunk még ügyebb volt a hely-
zet. Belső és külső tényezők tehát egyaránt azt parancsolták, hogy a mellényt újra
kell gombolni. Ki kell (ett) lépni a hagyományos könyvtárkép bűvöletéből (kivált,
mivel az egyáltalán nem bizonyult bűvöletesnek) és egészen új típusú útra, utakra
kellett lépni. Hisz az akkori konferenciák másról sem szóltak, mint hogy nem
működik a könyvtári rendszer. (Ezúttal persze nem a fenntartásról, a pénzről
van szó.) Nincsenek központi szolgáltatások, nincsen kötelesepéldány, nincsen...
a sor hosszan folytatható. Egyre nőtt a szakadék a nyugati és a magyar könyvtárak
között. Információtechnológiailag is, egyébként is. A lemaradás behozhatatlan-
nak tűnt, sok külföldet járt hazai könyvtári vezető vélte úgy, hogy a lemaradás

legalábbis harminc-negyven év. Ebben a szituációban, jóllehet a szakmát belső acsarkodások is szaggatták, a pozitív gondolkodásúak előtt nem volt kétséges, hogy „lépni kell”. Könyvtári törvényre van szükség, amely alapot és keretet nyújthat a továbblépéshez, a válságból való kilábaláshoz. Nagy szerepe volt az MKE-nek is, az Informatikai és Könyvtári Szövetségnek (akkor Kamara) is abban, hogy megbeszéléseket szerveztek a törvényelőkészítés jegyében. Kicsiny zökkenővel bár, de megerősödött a politikai szándék is ebben a vonatkozásban. Eljött a törvényalkotás ideje. És ebben a szakma teljessen egységes volt. Kerettörvényre van szükség, vélte-tudta mindenki, amely megtölthető azután tartalommal, amely betartható (és persze betartandó) lesz- legyen. A jogállamiság végülis a törvény tiszteletén alapul. De nyilvánvaló volt az is, hogy a törvénynek betarthatónak kell lennie. A terület érdekeit kell hogy képviselje, a terület problémáit, állását kell hogy tükrözze, valamint – persze – azt is, hogy azért volt egy rendszerváltás, egy társadalmi-gazdasági-politikai fordulat. Nem lehet a húsz évvel korábbi, egészen más helyzetből és követelményekből kiindulni, azokhoz igazodni, azokat leképezni. Azt a képet kell a törvénynek meghatároznia, megfogalmaznia, amely a könyvtárak jövőjét jelenti, ami felé mennie kell a könyvtárügynek, ami a könyvtárak küldetését jelenti és fogja jelenteni. Ezt a törvény nagyon határozottan leszögezi, amikor kimondja: az információs társadalom alapintézménye a könyvtár. Valamint azt, hogy a könyvtár(ügy) fejlesztése stratégiai jelentőségű. Ez a két mondat presztízst ad. Egészen más, a régitől eltérő típusú-jellegű-hatékony-ságú érdekérvényesítésre ad módot. És ebben érzékelhető, kitapintható a szakmai konszenzus.

Ezt követően Skaliczki Judit arról szólt, sokszorosan dokumentáltan, hogy a törvényben nem könyvtárakról van szó, hanem könyvtári rendszerről. Ezt talán nem lehet elég sokszor hangsúlyozni. A rendszer a kulcsszó. Különösen fontos e tekintetben (is) a törvény 5. §-a. E paragrafus nem egy bekezdéséért harcolni, küzdeni kellett. Éspedig éppen azért, hogy „önök ne maradjanak ki”. (Emlékezzünk a punctum saliensre.) Hisz e bekezdésekben fogalmazódik meg az, hogy a törvény hatálya kiterjed a nem nyilvános könyvtárakra is. A törvény épít mindazokra a könyvtárakra, amelyek együttműködő szolgáltatóként kapcsolódnak a rendszerbe. Helyük, tekintélyes helyük van benne. Hisz együttműködő, szolgáltató könyvtárak rendszerét kívánja a törvény megvalósítani és nem izolált könyvtárakról szól. De a könyvtárügy egységét húzza alá az a kormányrendelet is, amely a kultuszminiszter hatáskörét fogalmazza meg. E kormányrendelet 2. §-ának ötödik bekezdése azt fogalmazza meg, hogy a miniszter: ellátja a könyvtári tevékenység és a nyilvános könyvtárak ágazati irányítását. Ez magyarul azt jelenti, hogy ha egy fenntartó könyvtárat tart fenn, és ez a könyvtár működik, akkor a kulturálisminiszter ágazati irányítása alá tartozik. Az egység – jogszabályi szinten – tehát adott.

És ezt az egységet explikálta azután Skaliczki Judit, elmondva – egy kedves, Kovács Mátéra utaló, szerető iróniával teli allúzióval –, hogy koncentrikus körről van szó- Szolgáltatási kapcsolatokban álló könyvtárak rendszeréről. Egy igen széles körről, amelyben a nem nyilvános könyvtárak (is) vannak, és amely könyvtárak szolgálatnak használóik számára, ám már jóval kevésbé, vagy egyáltalán nem a könyvtári rendszer más tagjai számára. Egy kisebb, de még mindig igen tekintélyes körről, a nyilvános könyvtárak köréről, amelyek ide is, oda is

szolgáltatnak, és egy még kisebb körről, az ODR könyvtárak köréről, amelyeknek törvényben rögzített kötelessége az olyan szolgáltatás, amely a másik két körnek nem. E kötelességeik teljesítése forrásokkal biztosított, ám egyúttal – értelemszerűen – szankcionálható is. Ez a három koncentrikus kör, ez a három egymásra épülő dimenzió szerves, organikus egységet képez. És ebből a rendszerszerű felépítésből következik, hogy miként kell a támogatásokkal bánni. Mivel az az alapelv, hogy feladatokat kell ellátni és nem intézményeket fenntartani, logikusak a következmények. A nem nyilvános könyvtárak esetében a fenntartást a törvény nem teszi kötelezővé. A fenntartó vagy vállalja, hogy fenntartja a könyvtárt, könyvtárakat, vagy sem. De ahol van könyvtár, ahol az működik („tevékenységet végez”), ott érvényesíthetők a szakmai alapelvek. És ha a fenntartó vállalja, hogy betartja a nyilvános könyvtárakra vonatkozó kritériumokat, akkor könyvtára nyilvános könyvtárrá válik. A rendszer flexibilis: be lehet kerülni a rendszerbe és ki is lehet kerülni belőle. Ha egy könyvtár nem tesz eleget annak a feladatnak, hogy állományát folyamatosan fejleszti, pl. nem gyarapít, akkor kikerül a nyilvános könyvtárak köréből. A cél az, hogy jó (működő) könyvtárak legyenek, és én csak azt mondom – mondta Skaliczki dr. – hogy *álvita az, hogy ki nyilvános, és ki nem nyilvános könyvtár.*

A támogatások kérdése összetett. Nagyon sok és sokféle támogatás van. Az előadó nem kívánt számokat sorolni, azok úgyis mindig elég bizonytalanok, mondotta. Tény, hogy sok tízmillió forint támogatás van. A nyilvános könyvtárak támogatása beépült a törvénybe, az ODR könyvtáraké úgyszintén. Persze, nem az alapfeladatok támogatásáról van szó, hanem az azokon túliakéről. A támogatások legfőbb célja, hogy esélyegyenlőség teremtődjön. Hogy a vidéken élő és a pesti könyvtárhasználó esélyei kiegyenlítődjenek. De, tette hozzá, a törvény megszületésének pillanata után azonnal arra gondoltunk, hogy meginduljon és izmosodjon a *könyvtári rendszer egészét illető támogatások szisztémája*. Tavaly támogattuk az egyházi és a főiskolai könyvtárakat – sok évtizedes lemaradást kellett itt pótolni. A telematikai fejlesztésnek sem csak a városi könyvtárak voltak a prioritásai, hanem a főiskolai könyvtárak is, valamint azok az orvosi könyvtárak, amelyek tényleges szakirodalmi információellátást végeznek. Javaslatokat kértünk a különböző szövetségektől, hogy milyen nem nyilvános könyvtárakat kell támogatni. Hisz nyilvánvaló hogy nem menetelhetünk az információs társadalom felé pl. az iskolai könyvtárak nélkül. Nélkülük egyszerűen nem megy. És így tovább.

A törvény kerettörvény. Lehetőségeket biztosít, valóban kereteket, amelyeket tartalommal kell (valóban kell!) megtölteni. A rendszerben helye van minden jól működő, egymással kooperáló könyvtárnak. És minden könyvtárnak lehetősége van támogatások megszerzésére.

Skaliczki Judit előadása után a nyilvánosságból kizárt (?) könyvtárosi területek képviselői jöttek, korántsem egységes, törvényellenes stratégiákkal, hanem különb-különb-féle problémákkal, egyedi vagy egyetemes, speciális vagy teoretikus gondokkal-megfontolásokkal. A legnagyobb sikert kétségkívül az igazságügyi könyvtárak képviselőjében megszólaló *Sümeginé Tóth Piroska* aratta. Cato mondotta – anno –, hogy *ceterum censeo, Carthaginem esse delendam*. Legalábbis Cato-i empházissal szögezte le Sümeginé Tóth Piroska, hogy „ne felejtjük el, mi nem létezőnk”. Nem létezőnk, mondotta, pedig ennyi és ennyi ezer

bírót, ügyvédet, tudományos kutatót, joghallgatót, kívülálló érdeklődőt látunk el, ennyi és ennyi – szuperdrága (joggal utalt rá, hogy a jogi könyvek a legdrágábbak manapság a piacon) könyvet és folyóiratot szerzünk be, ennyi és ennyi szolgáltatást végzünk, ennyi és ennyi katalógust (stb.) építünk... Lehet, mondta, hogy Skaliczki Judit örül annak, hogy rózsa van a tövisen, ám mi azt tapasztaljuk inkább, hogy tövis van a rózsa tövén-szárán. Kell-e különbséget tenni nyilvános és nem nyilvános könyvtár között? Vajon nyilvánosabb-e egy határszéli községi könyvtár, mint bármely megye bíróságáé? Hova jutnak, juthatnak el többen? És ami a kulturális örökséget illeti: vajon nem kulturális örökség-é, ami a mi könyvtárainkban fellelhető? És ha része, akkor miért, hogy mi nem pályázhatunk támogatásra? [Ezzel kapcsolatban lásd, amit a szervezés kicsiny bakijáról mondotunk.] Nem kétséges, hogy Sümeginé Tóth Piroska csodás retorikával megfogalmazott előadása azokat is magával ragadta, akik korántsem értettek egyet vele. De az is igaz, hogy neki ártott legtöbbit, hogy Skaliczki dr. előadásának szövegét nem ismerte (ismerhette) a magáé megfogalmazásakor. Ezért érezhették sokan, hogy *Vajda Erik*, persze sokkal később elhangzó, igen kemény megfogalmazásai elsősorban rajta csattantak. Vajda Erik ugyanis, tárgyilag teljesen igazságosan, hangulatilag azonban talán kíméletlenül, azt mondotta: egy jogszabálytól nem várható el, hogy minden könyvtárfajtát felsoroljon. Az igazságügyi könyvtárak létét senki sem vonta kétségbe [ld. „mi nem létezőnk”]. Minden könyvtárat fenntart valaki. Az állami vagy önkormányzati tulajdonban lévő intézményeket ilyen vagy olyan csatornán keresztül az állam tartja fenn. Nem lehet minden könyvtár fenntartását központi csatornákon keresztül biztosítani, sőt. Valójában a művelődési kormányzat egyedül az OSZK-t tartja fenn.

Konturtalesőbbnek, az ügy meritumát illetően akár elhanyagolhatónak is tűnhettek a főiskolai könyvtárakat vagy a múzeumi könyvtárakat képviselők korreferátumai (*Sipos Magdolna*, az ELTE Tanárképző Főiskola könyvtárának vezetője, a rendezvény háziasszonya, vagy *Zakariás János*). Ők azonban nem arra törekedtek, hogy pro vagy kontra nyilatkozzanak a törvényről, hanem hogy, ha már egyszer terep nyílt, a saját terrénjukról szóljanak. A főiskolai és a múzeumi könyvtárak helyzetéről, helyzetalakulásainak etapjairól, arról, hogy miben is áll egy-egy főiskolai vagy múzeumi könyvtár mibenléte, mire lenne szüksége funkciói kiteljesítéséhez stb. (Előadásuk hosszas ismertetést érdemelne az önértékük okán, terjedelmi korlátaink sajnos ezt nem teszik lehetővé. Pedig olyan gyöngyszemek is elhangzottak, mint – pl. – *Zakariás János*nak a muzeális és múzeumi könyvtárak különbségeit megfogalmazó, telitalálható aforizmája.) Az ügghöz szólt azonban, méghozzá roppant verve-vel, *Kalmárné Morcsányi Rozália*, az MKE Könyvtárostánárok szervezetének – még viszonylag új – elnöke. Aforizmákban, méghozzá telitalálhatóan, ő sem szűkölködött. Az iskolai könyvtárakat sokkal könnyebb jól működő nyilvános könyvtárakká varázsolni, mint nyilvános könyvtárakból iskolai könyvtárakat csinálni – így indított. De persze hamarosan arra tért át, hogy az iskolai könyvtárak túlnyomó többsége nem nyilvános könyvtár. Ők az iskolák – ki-ki a magáé – szerves részei. Ám nem azt mondta, hogy ez baj vagy hátrány, hanem azt, hogy jól van ez így. Ennek így kell lennie. Van ágazati irányításuk, ezt az Oktatásügyi Minisztérium végzi, és ha vannak is bajaik a törvénnyel, az nem a címben szereplő könyvtári, hanem az oktatási. (Ezzel kapcsolatban utalt Balogh Mihály – azóta szinte klasszikussá vált – írásá-

ra, a Törvényen kívül?-re, ld. 3K, 1998. február!). Hisz ez a törvény még azt sem deklarálja, hogy iskola nem működhet könyvtár nélkül. Legérdekesebbnek azonban az a fejtegetése bizonyult, amelyben – Tóth Gyulára hivatkozva – azt pertraktálta: a könyvtári gondolkodás előbbre jár, mint a pedagógiai, de alulfejlettsége miatt azonnal csődöt mond, miheyst kínálata – a korszerű és fejlett kínálat – iránt egyszerre jelentkezik kereslet [ld. a bankot, amelyből mindenki egyszerre kívánja kivenni pénzcsekjéjét!]. A baj persze az, hogy e szórul-szóra vett kereslet napjainkban már jelentkezik. És ugyancsak igen jelentősnek tűntek azon szavai, amelyeket az együttműködésről mondott. Szinte vég nélkül sorolta az együttműködés kölcsönös érdekeken alapuló módozatait iskolai és nyilvános könyvtárak között (nem számoltam, de legalább száz ilyet felsorolt), ám arra vette a hangsúlyt, hogy valahol odafönn is együttműködni kéne. Már mint a két minisztérium közt. (NKÖM és Oktatási Minisztérium) De legszebbek, legmegszívlelendőbbek korreferátumát záró szavai voltak. Szabadon idézve: az iskolai könyvtár része a könyvtári rendszernek, azzal azonos szabványok szerint működik, az információs világháló összekapcsolja szó szerint is az összes többi könyvtárral, de működését mégis egyetlen közösség szabja meg, az jelesül, amely oktatási és nevelési céljaira, céljai megvalósítására létrehozta és működteti.

Freisinger Jenő (a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének elnöke) nagyelőadást tartott, ám mondanójának lényegét és részleteit a 3K olvasói már ismerhetik (ld. 3K, 1999. május!). Némiképp, de csak némiképp ez vonatkozik *Bánhegyi B. Miksa* korreferátumára is (ld. 3K, 1999. február), hisz a pannonhalmi atyának az egyházi könyvtárakkal kapcsolatos, igen megszívlelendő gondolatai elhangzottak már az Akadémia Könyvtári Bizottságának kibővített ülésén is. Ezúttal Bánhegyi B. Miksa a hazai egyházi könyvtárak kálváriáinak remekül összefoglalt esemény- és eszmetörténetét nyújtotta, történetileg is arra hegyezve ki a kérdést, hogy a fenntartókra (persze a saját fenntartóira gondolt) erejüket jóval meghaladó teher nehezül. Itt nem az érvényesül, hogy tartsa fenn a fenntartó a maga könyvtárát, ha épp úgy akarja, hisz törvény nem kötelezi rá. Sokkal többről és egészen másról van szó. Erre a másságra Skaliczki dr. is érzékenynek bizonyult. Az egyházi könyvtárakkal, mondotta, kicsinyt más a helyet. Hisz itt több évtizedes bűnök jóvátételéről van szó. Ez a kérdéskör másüvé tartozik, mint a nyilvános/nem nyilvános kontroverzia. (Ha van ilyen egyáltalán.) Tapsot kapott Bánhegyi B. Miksa azon kijelentése is, hogy, mint mondotta, az ő statisztikája szerint, az egyházi könyvtárak, mint nem nyilvános könyvtárak nem annyira a kapók, mint inkább az adók közt vannak. Kb. tízszer annyit kérnek tőlük, kb. tízszer annyit szolgáltatnak más könyvtáraknak, mint amennyit kapnak. Pedig – Skaliczki Judit koncentrikus körei szerint – ennek nem egészen így kellene lennie.

Voltak azután hozzászólások, vitatkozó, egyetértő, módosító, visszavonó, újrakérdező, tanácskereső, kinyilatkoztató és egyéb hangnemben is bőségesen az előadások elhangzása után. Vajda Erik roppant tömör hozzászólására már utaltunk. Ő mondta azt is, előre jelezve, hogy ezúttal – kivételesen – népszerűtlen kívánna lenni (ez persze derültséget keltett, joggal). Nos, Vajda Erik epigrammatikusan tömör volt. Megkérdezte: miért a nyilvánosság kritériumától kell függővé tenni a támogatási rendszert? Formai ok, mondta, lényegtelen ok, de – többek közt azért is, mert ez az egész világon így van. Csak a – boldogult – szocia-

lizmus volt etekintetben kivétel. Ennek ez a rendje és módja. Kár ellene rugódnia. Elsősorban azt a könyvtári kört kell támogatásban részesíteni, amely kör a lakosság túlnyomó többségének könyvtári igényeit kielégíti. A támogatásra fordítható összegeket pedig kár (és értelmetlen) még jobban szétszórni.

A hosszú és – talán túlon túl is hosszas – vitát Skaliczki Judit válasza zárta. Nem igazán sok mondandója maradt a NKÖM Könyvtári Osztálya vezetőjének. És ez így volt jó. Utalnia kellett csak, mondjuk Balogh Margit, az MKE Műszaki Szekciójának elnöke szavaira, aki a fenntartókkal kapcsolatos kötelező harcra hívott fel, utalnia Vajda Erikre, aki kimondta, a fenntartó szerepét a minisztérium (a NKÖM) nem tudja, sőt nem is akarhatja átvállalni, utalnia arra, hogy a fenntartó dolga az, hogy fenntartsa a könyvtárat. Ha ő nem tartja fenn, senki más nem teheti ezt. Ha viszont fenntartja, akkor a szakmai kritériumok számonkérhetők rajta. – Könyvtárpolitikailag nem csak szükséges, hanem igen fontos konferencia volt. (VK)

Az információmenedzsment Phare projekt (1996–98) és tanulságai

A Phare projekt előzményei, háttere

A Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtár-Informatikai Tanszékén az 1990-es évek első felében egy TEMPUS pályázat előkészítése, illetve 1994-ben való megkezdése során alaposan megismerhettük a nyugat európai könyvtárosképzést, annak jellemzőit, változásait, trendjeit. A LISTEN TEMPUS programunk bevezetését követően 1994-ben és 1995-ben sor került az országos alapképzési hálózati együttműködés alapjainak kimunkálására a BGYTF Könyvtár-Informatikai Tanszékével, illetve három nagy könyvtárral (Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Veszprémi Egyetem, Pénzügyi és Számviteli Főiskola Zalaegerszegi Intézete könyvtáraival) együttműködve. Erre utal a program neve: a LISTEN, mely a Library and Information Science Training and Education Network rövidítése. Mindkét tanszéken sikerült megeremteni az alapvető számítástechnikai infrastruktúrát, megindult a munkatársak felkészítése a tantervfejlesztésre, az információs technika integrálására az oktatásban, illetve néhány speciális kurzus (információhasználat, üzleti információ) kidolgozása.

1995 végén, a TEMPUS program félidejéhez érkezve felismertük, hogy a program szellemében, annak nyomdokait követve nagyon fontos lenne, hogy szakirányokat, posztgraduális képzési programot is kidolgozzunk, illetve a TEMPUS programban már csíráiban megjelenő rugalmasabb oktatási/tanulási módszereket rendszerbe foglaljuk, és a továbbképzésre kidolgozzuk, majd bevezessük.

1995 végére már világosan látszott, hogy a fejlett országok könyvtárosképzési profilja megváltozott, nagymértékben bővült informatikai (számítástechnikai) információtudományi, technikai, menedzsment, kommunikációs elemekkel (ami a tanszékek nevének megváltozásában is tükröződött), hogy megpróbáljanak